

1. ÜNİTE:
FIKIH İLMİ

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. *Fıkıh, fakih, adalet, mekâsidu'ş-şeria, mükellef* kavramlarının anlamlarını araştırınız.
2. Fıkıh ilminin önemini araştırınız.
3. Fıkıh ilminin içermiş olduğu konu başlıkları nelerdir? Araştırnız.
4. Fıkıh ilminin diğer bilimlerle ilişkisini araştırınız.

1. Fıkıh İlminin Tanımı, Amacı ve Önemi

Fıkıh İlminin Tanımı

Arapça (فقه) fakihe fiilinin mastarı olan fıkıh kelimesi sözlükte; bir şeyi iyice düşünmek, derinlemesine anlamak, bilmek/ilim ve anlamak/fehim gibi anlamlara gelmektedir. Fıkıh kelimesi, ayetlerde ve hadislerde genellikle sözlük anlamıyla kullanılmıştır. Allah Teâlâ ayeti kerime'de şöyle buyurur:

Fıkıh, dinî meseleleri delilleri ile inceleyip hükümlerini açıklar.

﴿ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَٓافَّةًۜ فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَٓائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُٓوا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴾

"(Ne var ki) müminlerin hepsi toptan seferber olacak değillerdir. Öyleyse onların her kesiminden bir grup din konusunda derin bilgi sahibi olmak ve döndükleri zaman, kavimlerini uyarmak için geri kalsa ya! Umulur ki sakınırlar."[1]

« مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ »

"Allah, kimin hakkında hayır dilerse onu dinde derin anlayış sahibi (fakih) kılar."[2]

Yukarıdaki ayette geçen (لِيَتَفَقَّهُوا فِى الدِّينِ) ibaresindeki ile hadiste geçen (يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ) ibaresindeki fıkıh [فقه] kelimesi; *dinde, dinî ilimlerde derin anlayış ve kavrayış sahibi olmak* anlamına gelmektedir. İmam Mâlik "Fıkıh, Allah'ın kalplere nakşettiği bir nurdur."[3] demiştir.

Peygamber Efendimizin vefatından sonra hicri 2. yüzyılın ortalarından itibaren dinî ilimlerin ortaya çıkmasıyla fıkıh kelimesi terim anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır.

Fıkıh kelimesinin bugünkü bilinen anlamda kullanılması ise belirli bir sürecin sonunda olmuştur. Fıkıh kelimesi, ilk dönemlerde İslami ilimlerin hepsini içine alacak şekilde kullanılmıştır.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'de *fıkıh* kelimesinin kaç ayette geçtiğini araştırınız ve bulduğunuz ayetlerden birini defterinize yazınız.

Kavram olarak fıkıh ilminin iki tanımı yapılmıştır:

1- Hanefi mezhebinin imamı olan İmam Âzam Ebû Hanife, fıkhı şöyle tanımlamaktadır:

اَلْفِقْهُ: مَعْرِفَةُ النَّفْسِ مَا لَهَا وَمَا عَلَيْهَا

"Fıkıh, kişinin lehinde ve aleyhinde olan hükümleri bilmesidir."[4]

2-İmam Şâfiî, fıkhı şöyle tanımlamıştır:

اَلْفِقْهُ: اَلْعِلْمُ بِالْاَحْكَامِ الشَّرْعِيَّةِ الْعَمَلِيَّةِ الْمُكْتَسَبَةِ مِنْ اَدِلَّتِهَا التَّفْصِيلِيَّةِ

"Fıkıh; tafsilî delillerden (ayet ve hadislerden) elde edilen dinî amelî hükümleri bilmektir."[5]

1 Tevbe suresi, 122. ayet.
2 Buhârî, İlim, 10.
3 Orhan Çeker, Fıkıh Dersleri-1, s. 26.
4 Hayreddin Karaman, "Fıkıh", TDV İslam Ansiklopedisi, C 13, s.15.
5 Hayreddin Karaman, "Fıkıh", TDV İslam Ansiklopedisi, C 13, s.15.

Mecelle, İmam Şâfiî'nin bu tanımını esas alarak ilk maddesinde fıkhı şöyle tanımlamıştır: "İlmi fıkıh, mesâil-i şer'iyyeyi ameliyyeyi bilmektir."[6] Yani, Fıkıh ilmi, dinin uygulamayla ilgili meselelerini bilmektir.

Fıkıh ilmi ile uğraşan âlimlere, **fakih** veya **müçtehit** denir.

Günümüzde özellikle akademik çevrelerde fıkıh yerine İslam hukuku tabiri kullanılmaktadır. Fıkıh, hukukun bütün konularını ele almaktadır. Fıkhın ibadetler bölümü, **ilmihâl** denilen müstakil kitaplarda incelenmiştir.

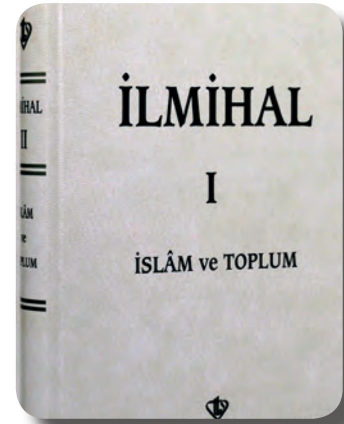
Mecelle, Osmanlı Devleti zamanında Ahmed Cevdet Paşa başkanlığında hazırlanmıştır.

Fıkıh İlminin Amacı ve Önemi

Yüce Allah, insanların bir arada barış, huzur ve güven içerisinde istikrarlı bir şekilde yaşamaları için ilahî kitaplar göndermiştir.

İlahî kitapların, insanın Allah ile olan ilişkisini düzenlemek, insanlar arasında hak ve adaleti tesis etmek gibi amaçları vardır.

Fakihler, İslam dininin temel amaçlarını **"mekâsidü'ş-şerîa"** (Şeriatın gayeleri) olarak ifade ederler.[7] Mekâsidü'ş-şerîa; Allah ile insan, insan ile insan, insan ile devlet, devlet ile devletler arasındaki ilişkileri düzenleyerek insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak, haksızlıkları engellemek, adaleti, huzuru ve güveni tesis ederek istikrarlı bir toplum düzeni inşa etmektir.[8]

Kadın ve erkek her Müslümanın bilmesi gereken fıkıh bilgilerini içeren kitaplara ilmihâl adı verilir.

Fıkıh ilmi, hayatın akışı içerisinde vahiy ile insan davranışlarını buluşturmaktadır. Kur'an ve sünnette yer alan şer'î hükümlerin uygulanmasına ve yaşanmasına köprü olmaktadır.

Her Müslümanın kendisine gerekli olan ibadet ve toplumsal hayatla ilgili fıkıh bilgisini öğrenmesi farzdır.

Fıkıh İlminin Genel Amacı:

- Varoluş gayemizin Yüce Allah'a kulluk olduğu bilincini kazandırmak,
- Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bir hayat yaşamamıza katkı sağlamak,
- Kur'an ve sünnette yer alan hükümleri, yaşam tarzına dönüştürmek,
- Kişilerin hak ve sorumluluklarını belirlemek,
- Hakların ihlalini ve vazifelerin ihmalini önlemek,
- Toplumda adalet, barış, huzur ve güveni tesis etmek,
- Hukuk ile ahlak bütünlüğünü sağlamak ve hukuka saygılı bireyler yetiştirmek,
- Güven ve huzur içinde istikrarlı bir toplum oluşturmaktır.

TARTIŞALIM

"İnsanların neden toplumsal bir düzene ihtiyacı vardır?"

Bu soru çerçevesinde fıkhın amacıyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

6 Mecelle, md. 1.
7 Şâtıbî, el-Muvâfakât, C 2, s.6.
8 Fahrettin Atar, Fıkıh Usulü, s. 343.

FIKIH İLMİNİN ANA KONULARI

İBADAT	MÜNAKEHAT	MUAMELAT	UKUBAT
İbadetler	Aile hayatı ile ilgili hükümler	Sosyal hayatla ilgili hükümler	Dünyevî cezalar ile ilgili hükümler
(Taharet, abdest, gusül, namaz, zekât, oruç, hac, kurban gibi konular)	*(Nikâh, süt hısımlığı (radâ), talak, nesep ve nafaka gibi konular)*	*(Alım satım, kira, rehin, havale, kefaret, tazminat gibi konular)*	*(Kısas, ceza, diyet, cinayet, zina, hırsızlık, anarji gibi konular)*

2. Fıkhın Konusu ve Kapsamı

Fıkıh ilmi, insanın davranışlarıyla ilgili Kur'an ve sünnette yer alan şer'î hükümlerin doğru bir şekilde anlaşılmasını ve bu hükümlerin hayata aktarmasını konu edinir.

Fıkıh ilmi; bireyin ve toplumun tüm hayatını içine alacak şekilde Rabb ile kul, insan ile insan, insan ile devlet ve devletler arası ilişkilerin vahyin ışığında düzenlenmesini konu edinir.

Mecelle'nin ilk maddesinde belirtildiği üzere fıkıh ilmi; ***ibadat*** (ibadetler), ***münakehat*** (evlenme-boşanma), ***muamelat*** (hukuki işlemler) ***ukubat*** (cezalar) konularını ele almaktadır.

3. Fıkıh ile Fıkıh Usulü İlişkisi

Fıkıh ilmi, **usul** ve **fürû** olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Fıkıh usulü, fıkhın teorik yönünü ele alır. Fıkıh usulünün ana konuları şunlardır:

1-) Şeri deliller ve kaideler.

1-) Şeri hükümler.

3-) Müçtehit ve içtihat yöntemleri.

Fürû kısmı, fıkhın uygulama yönünü ele alır. Fakihin tafsilî delillerden (ayet ve hadislerden) elde ettiği şeri ve amelî hükümlerdir.

Fıkıhta usul ile fürû ilişkisi şu şekildedir:

Fıkıh usulü, fakihin amelî hükümleri çıkarabilmesi için takip etmesi gereken yöntemi açıklar. Fıkhın fürû yönü ise bu yöntem ile elde edilen hükümleri açıklar.

Bir fıkıh meclisi

ARAŞTIRALIM

Aşağıda sıralanan usul ve fürû kitaplarını arkadaşlarınızla paylaşarak yazarını ve kitabın içeriğini kısaca araştırınız.	
Fürû-i Fıkıh Kitapları	**Usul-i Fıkıh Kitapları**
• Kitabü'l Asl, İmam Muhammed • el-Umm, İmam Şâfii • el-Mesâil, İmam Ahmed b. Hanbel • Hukuki İslâmiyye Kamusu, Ömer Nasuhi Bilmen • Mukayeseli İslam Hukuku, Hayreddin Karaman • el-Mebsût, Serahsî	• Risale, İmam Şâfii • Kitabü'l Harac, İmam Yusuf • el-Fusul fi'l Usul, Cessas • Fıkıh Usulü, Fahrettin Atar • Usul, Fahru'l İslam Pezdevî • Mustasfâ, İmam Gazzâli • Usulü'l Fıkıh, Muhammed Ebu Zehra

4. Fıkıh İlminin Diğer İlimlerle İlişkisi

Bireyi veya toplumu ilgilendiren bir meselenin dinî yönünün doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için fıkıh ilminin diğer dinî ilimler ile ilişki kurması gereklidir. Fıkıh ilmi, bir meselenin şer'î hükmünü tespit ederken Tefsir, Hadis, Siyer, İslam Tarihi, Tasavvuf, Kelam, Arapça ve Belağat gibi ilimlerden faydalanır. Ayrıca gerektiğinde Fen, Fizik, Kimya, Tıp, Coğrafya, Matematik, Sosyoloji, Psikoloji, İktisat gibi ilimlerin de verilerini kullanmaya önem verir. Dolayısıyla Fıkıh ilminin dinî ilimler ile doğrudan ve diğer ilimler ile dolaylı bir şekilde ilişkisi bulunmaktadır.

Fıkıh ilminin en çok irtibatlı olduğu dinî ilim dalları, Tefsir ve Hadis ilimleridir. Tefsir ilmi, Kur'an ayetlerinin doğru bir şekilde anlaşılması ile ilgili konuları ele almaktadır. Hadis ilmi ise Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kur'an'ın bir açıklaması ve uygulaması olan sünnetinin doğru bir şekilde aktarılması için hadislerin sened ve metin tenkidi ile ilgili konuları içermektedir. Fıkıh ilminin gayesi, Kur'an ve sünneti doğru anlamak ve hayata aktarmaktır. Dolayısıyla fıkıh ilminin Tefsir ve Hadis ilminden bağımsız olması düşünülemez. Kur'an ve sünnet dilinin Arapça olması, Fıkıh ilminin Arap dili ve belağatı ile bağlantısını gerektirir.

Fıkıh ilminde hüküm verilirken farklı ilim dallarından da istifade edilir. Fıkıh ilmi; kıyas konusunu işlerken Mantık ve Felsefe ilminden, zekât ve miras hesapları yaparken Matematik ilminden, maslahat konusunu işlerken Sosyoloji ilminden yararlanır.

TARTIŞALIM

Fıkıh ilmiyle uğraşan kişinin fıkıh usulünü bilmemesi ne tür problemler oluşturur? Konuyu arkadaşlarınızla tartışınız.

YAZALIM

Fıkıh ilminin hukuk, psikoloji ve sosyoloji ile nasıl bir ilişkisi olabilir? Örnekler bularak yazınız.

Hukuk: ....

....

Psikoloji: ....

....

Sosyoloji: ....

....

YAZALIM

Fıkıhla ilgili olan ilimleri aşağıdaki boşluklara yazınız.

Fıkıh ilminin diğer ilimlerle olan ilişkisine tıp alanından örnek verebiliriz: Günümüzde bilim ve teknolojideki gelişmeler, tıp dünyasında organ nakli, klonlama, tüp bebek, DNA testi gibi birçok yeni fıkhi sorunlar gündeme getirmiştir. Bu sorunların fıkhi yönünü doğru bir şekilde tespit edebilmek için fıkıh ilminin tıp ilminin verilerine ihtiyacı vardır. Ayrıca bu tarz konularda fıkhi hüküm verilirken yapılan işlemlerin ahlaki ilkelere uygunluğu da esas alınır.

Fıkıhta verilen hükümlerin fetva ve takva yönü bulunmaktadır. Müeyyide bakımından fıkhın, fetva yönü daha çok hukuk ilmiyle ve takva yönü ise Tasavvuf ve Ahlak ilmiyle bağlantılıdır.

Din, hukuk ve ahlak, sosyal düzeni sağlayan kurallardır. Birbirleriyle irtibat hâlinde bulunurlar. İnsanların ilişkilerinde her sosyal kuralın farklı bir yaptırım gücü vardır. Ancak bu kurallar, kesin sınırlarla birbirinden ayrılmamıştır. Hukuk kuralı bazen ahlak kuralına, ahlak kuralı da bazen hukuk kuralına dönüşebilir. Yoksul kişilere yardım etmek, başkasının namusuna ve malına göz dikmemek; hukuk, ahlak ve hem de din kuralı olabilir. Mesela; otoparkta engelli kişiler için park yeri ayırmak bir ahlak kuralı iken, insanlar gerekli özeni göstermediğinden ve engelli kişiler mağdur olduğu zaman bir hukuk kuralına dönüşür. Engelliler için otoparkta yer ayırmak mecbur hâle getirilmiştir. Engelli olmadığı hâlde arabasını bu yerlere park edenlere hukuki ceza uygulanmaktadır. Bu, Fıkıh açısından da uygun bir karardır.

BİLGİ KUTUSU

Günümüzde tıp alanında ilerlemeler gözlemlenmektedir. Klonlama, organ nakli gibi yapılan işlerin dini yönden doğruluğu sorgulanmaktadır. Fıkıh ilmi bu noktada devreye girmekte, kitap ve sünnet çerçevesinde bunlara cevaplar sunmaktadır.

5. Fıkıh İlminin Temel İlkeleri

Hukuk sistemlerine hâkim olan temel ilkeler vardır. Fıkhın da kendisine has temel ilkeleri bulunmaktadır. Kolaylık, helallerde genişlik, kamu yararının ve adaletin gözetilmesi bu ilkelerden bazılarıdır.

5.1. Tekliflerde Kolaylık

Teklif kelimesi sözlükte *'bir kimseye külfetli, meşakkatli bir işi yüklemek'* anlamına gelmektedir. Fıkhi bir terim olarak teklif *'Allah'ın bir işi yapma veya yapmama hususunda insanı yükümlü tutması'* anlamına gelmektedir.

Allah insana taşıyamayacağı yükü yüklemez.

İslam hukukunda mükellefin yükümlü tutulabilmesinin temel şartlarından biri, kişinin teklif edilen işi *yapabilecek imkân ve kudrete sahip olmasıdır.* Allah Teâlâ, Hac suresi 78. ayetinde **"...O sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi.."** buyurmuştur. Ayrıca bu konuda Bakara suresi, 286. ayetinde şöyle buyurmaktadır:

﴿ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ... ﴾

"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar..."

Peygamberimiz de kolaylaştırmanın önemi hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Din kolaylıktır. Dini aşmak isteyen kimse, ona yenik düşer. O hâlde orta yolu tutunuz. En uygununu yapmaya çalışınız..."[9]

"Ümmetimin hata, unutma ve zorluk karşısında yaptıkları affedilmiştir."[10]

"Kolaylaştırınız zorlaştırmayınız, sevdiriniz nefret ettirmeyiniz."
(Buhârî, İlim, 12; Edeb, 80)

Her Müslümanın yapmakla yükümlü olduğu ibadetler, İslam'da kolaylık ilkesinin en çok uygulandığı alanlardır.

 YAZALIM

Dinde kolaylık konusunda, aşağıda boş bırakılan yerlere farklı örnekler yazınız.

Abdestte ► *Teyemmüm,* ....

Namazda ► *Hastaların oturarak namaz kılması,* ....

Oruçta ► *Hastalık ve yolculuktan dolayı Ramazan orucunun kazaya bırakılması,* ....

9 Buhârî, İman, 29; Nesâî, İman, 28.
10 İbn Mâce, Talâk, 16.

BİLGİ KUTUSU

İslam hukukunda "kolaylaştırma ilkesi" ile ilgili bazı genel kaidelere yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nde 1868-1876 yılları arasında Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye adlı; daha çok borçlar, eşya ve yargılama hukuku esaslarını içeren kanun düzenlemesi yapılmıştır. Mecelle'nin baş tarafında yer alan kolaylaştırma ilkesiyle ilgili kaidelerden bazıları şunlardır:

- *"Meşakkat teysiri celbeder."* Zorluk ve sıkıntı kolaylığı gerektirir. (md. 17)
- *"Bir iş dîk oldukta müttesi olur."* Bir işte meşakkat görülürse kolaylaştırma yoluna gidilir. (md. 18)
- *"Zaruretler memnu' (yasak) olan şeyleri mübah kılar."* (md. 21)

5.2. Helallerde Genişlik

İslam hukukunda *"Eşyada asıl olan mübahlıktır."*[11] ilkesi gereğince hakkında yasaklayıcı bir nas bulunmayan her şey helaldir. Bundan dolayı *"Helaller asıl, haramlar istisnadır."*[12] denilir. Nitekim **"Ey insanlar, yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin..."**[13] ayeti bu gerçeği ifade etmektedir.

Peygamber Efendimiz *"Helal, Allah'ın kitabında helal kıldığı haram da Allah'ın kitabında haram kıldığı şeydir. Hakkında bir şey söylemedikleri ise sizin için yasaklanmayıp serbest (mübah) bırakılmıştır."*[14] buyurmuştur.

Bütün din, ahlak ve hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslam hukukunda da bazı yasaklar bulunmaktadır. İslam'da haramlar sınırlı olduğu için nelerin haram olduğu belirtilmiş, helaller ise çok olduğu için sayılmasına gerek duyulmamıştır.

İslam'da harama muhtaç etmeyecek kadar helal vardır. Nitekim İslam, insanların ruh ve bedenleri için faydalı olan hiçbir şeyi haram kılmamıştır. Meşru şartlar çerçevesinde insanın maddi ve manevi ihtiyacını karşılayacak her şey helal kılınmıştır. İçki, kumar, zina gibi birey veya toplumun maddi ve manevi yapısına zarar veren şeyler haram kılınmıştır.

BİLGİ KUTUSU

İslam'da helal ve haram koyma yetkisi Allah (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) aittir.

ÖĞRENELİM

﴿ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖٓي اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُونَ ﴾

"Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal ve temiz ölçüsünde yiyin ve kendisine iman ettiğiniz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Mâide suresi, 88. ayet)

﴿ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزٖيرِ وَمَٓا اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَٓا اِثْمَ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴾

"Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilmiş olanı haram kıldı. Ama kim mecbur olur, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa ona günah yoktur. Şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

(Bakara suresi, 173. ayet)

11 bk. İbn Nüceym, İl-Eşbâh ve'n-nazâir, Beyrut 1985, C 1, s. 223.
12 bk. Fahrettin Atar, Fıkıh Usûlü, s. 76.
13 Bakara suresi, 168. ayet.
14 Buhârî, Tefsir, 99; Müslim, Zekât, 24.

5.3. Kamu Yararının Gözetilmesi

Yol yapım çalışması, kamu yararının gözetilmesine bir örnektir.

Modern hukukta, toplumun veya devletin gereksinimleriyle ilgili olan idari tasarruflara **kamu yararı** denilmektedir.

İslam hukukunda *"Toplumla ilgili düzenlemeler, maslahata bağlıdır."* kaidesi gereğince yöneticilerin tasarruflarının kamu yararına uygun olması gerekmektedir.

Bazı durumlarda kamu yararı ile fertlere ait menfaatler arasında çatışma olabilir. Böyle durumlarda kamu yararı tercih edilir. Ancak kişilerin uğradıkları zararlar da devlet tarafından değerine uygun bir bedel ile tazmin edilir. Böylece kamu yararı ile kişisel haklar arasında bir denge kurulmuş olur.

5.4. Adaletin Gözetilmesi

Adalet ile hareket eden kurtulur. Zulmeden ise ahirette perişan olur.

Adalet; ferdî ve toplumsal hayatta hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine uygun yaşamayı, her şeyi yerli yerine koymayı, hak ve hukuka uygun hareket etmeyi, herkese hak ettiği şeyi vermeyi ve hak sahibine hakkını vermeyi ifade etmektedir.

Adalet, Kur'an'ın üzerinde durduğu temel ilkelerden biridir. Nitekim Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de adaletin titizlikle yerine getirilmesini emretmiş ve Nisa suresinin 135. ayetinde şöyle buyurmuştur.

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."

 DÜŞÜNELİM

Kenar-ı Dicle'de bir kurt kapsa koyunu,
Gelir de adl-i ilahi sorar Ömer'den onu.

(Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Koca Karı ile Ömer Şiiri)

Hz. Ömer'in adaletinin temeli nedir? Düşününüz ve yorumlayınız.

Adalet ilkesi, hukuka bağlı kalmayı, eşitlik ve hakkaniyete uygun hareket etmeyi gerektirir. Adaletin olmadığı yerde zulüm ve haksızlık var demektir. Zulmün olduğu yere korku ve huzursuzluk hâkim olur. Nitekim bu hakikatı ifade etmek için atasözlerimizde şöyle denilmiştir: "Zulüm ile âbâd olanın, ahiri berbat olur." ve *"Küfür devam eder, ancak zulüm devam etmez."*

 BİLİYOR MUSUNUZ

Allah Teâlâ (c.c.) Nahl suresi, 90. ayette şöyle buyurur:

﴿ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَا۪يتَٓائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى
عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt verir."

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hanefi ve Şâfii mezheplerinin fıkıh tanımını karşılaştırınız.

2. Fıkıh ilminin amaçları nelerdir? Yazınız.

3. Fıkıh ilminin temel ilkelerini kısaca açıklayınız.

4. Maslahat, fakih, teklif ve haram kavramlarını açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Fıkıh ilminin ana konularından değildir?

A) İbadat B) Maslahat C) Münakehat D) Muamelat E) Ukubat

2. Aşağıdakilerden fıhki hükümlerin hangisinde kolaylık ilkesi uygulanmamıştır?

A) Suya ulaşılamadığında abdest yerine teyemmüm alınması

B) Yolculukta günlük farz namazların kısaltılması

C) Hasta olan kişinin orucu iyileşince tutması

D) Tutamadığı oruçlar için yaşlıların fidye vermesi

E) Bir abdest ile kişinin birden fazla namaz kılması

3. Aşağıdakilerden hangisi usul-i fıkıh kitaplarından biri değildir?

A) Usul, Fahru'l İslam Pezdevî

B) Risale, İmam Şâfii

C) Mustasfâ, İmam Gazâlî

D) Kitabü'l Asl, İmam Muhammed

E) et-Tahrir, İbn Hümam

C. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanı "D", yanlış olanı ise "Y" şeklinde işaretleyiniz.

Doğru mu? Yanlış mı?		Fıkıh ilminin temel ilkeleri arasında kamu yararının gözetilmesi yoktur.
		Toplumda adalet, barış, huzur ve güveni tesis etmek, fıkıh ilminin amaçlarındandır.
		Mecelle'de Fıkıh *"Mesâil-i şer'iyyeyi ameliyyeyi bilmektir."* şeklinde tanımlanmıştır.
		İnsanların hata, unutma ve zorluk karşısında yaptıkları affedilmiştir.